

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Природничо-економічний факультет
Кафедра географії та методики її викладання

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

на тему:

«ІСТОРИКО-ГЕОГРАФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КОНФЕСІЙНОЇ СТРУКТУРИ ЦЕРКОВ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ»

Виконала: здобувачка 2 курсу групи Geo1-M23
спеціальності 014 Середня освіта (Географія)

Проценко Олександра Богданівна

Керівник: **Придеткевич С.С.** кандидат
географічних наук, старший викладач

Рецензент: **Гарбар Владислав Васильович**
к.г.н, старший викладач

Кам'янець-Подільський 2024

ЗМІСТ

В

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Г

Ї

III Основні теоретичні підходи та понятійно-термінологічний апарат

Од.....

Р З В

И а и

Ю п с

Ф Г н Методи картографування та їх використання у дослідженні релігійної

Д д о

Г ж в

Н Ф к

О М В

РОЗДІЛ 3. РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ТА СУЧАСНА КОНФЕСІЙНА

С ж д

А ф н

III Історико-географічні особливості формування конфесійних структур

У Н р

Д ф о

Н Ф В

М ж д

Д р д

А ж н

И ж р

О ж в.....

Ф ж в

К ж д

И р і

Ф ж д.....

Н ф у

ж і

ВСТУП

Актуальність теми. Чернівецька область є унікальним регіоном України, який історично сформувався на перетині культур, релігій і традицій. Особливості географічного положення, етнічного складу населення, історичні події та державні політики вплинули на формування складної і розмаїтої конфесійної структури церков області. В умовах сучасних викликів, зокрема глобалізаційних процесів, міжконфесійного діалогу та необхідності соціальної згуртованості, дослідження цієї теми є надзвичайно актуальним. Це дозволяє не лише зрозуміти історико-географічні передумови формування конфесійного ландшафту регіону, але й сприяє виробленню стратегій для гармонійного співіснування різних релігійних громад.

Тема дослідження обрана через недостатню увагу до комплексного аналізу конфесійної структури Чернівецької області у науковій літературі. Незважаючи на значну кількість праць, присвячених окремим аспектам релігійного життя України, Чернівецький регіон залишається малодослідженим у контексті історико-географічних особливостей розвитку його церков. Вибір теми зумовлений необхідністю виявлення ключових факторів, які вплинули на формування конфесійної структури, та аналізу сучасних тенденцій у релігійному житті області.

Об'єкт дослідження: конфесійна структура церков Чернівецької області. **Предмет дослідження:** історико-географічні особливості формування та розвитку конфесійної структури церков Чернівецької області.

Мета дослідження: проаналізувати історико-географічні передумови та сучасний стан конфесійної структури церков Чернівецької області з метою виявлення її особливостей та тенденцій розвитку.

З огляду на вказану мету, необхідно виконати наступні **завдання**:

изначити основні теоретико-методологічні підходи до вивчення конфесійної структури церков.

характеризувати історико-географічні аспекти формування релігійних громад у Чернівецькій області.

ровести географічний аналіз сучасного стану конфесійної структури.

виявити ключові проблеми та невирішені питання, пов'язані з конфесійною структурою церков регіону.

роаналізувати результати досліджень у контексті регіональних тенденцій розвитку церковної мережі України.

Для досягнення мети роботи використано **методи**: історико-географічний метод, картографічний метод, статистичний метод, соціологічний метод.

Наукова новизна. У роботі вперше проведено комплексний історико-географічний аналіз конфесійної структури церков Чернівецької області, що включає оцінку її формування, територіального поширення та сучасного стану. Виокремлено унікальні риси релігійного ландшафту регіону та запропоновано нові підходи до гармонізації міжконфесійної взаємодії.

Практичне значення. Результати дослідження можуть бути використані для розробки програм міжконфесійного діалогу, гармонізації державно-церковних відносин, а також у освітніх і просвітницьких проєктах, спрямованих на зміцнення соціальної згуртованості в регіоні.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. У першому розділі викладено теоретико-методологічні засади дослідження. Другий розділ присвячено методам і підходам аналізу конфесійної структури. У третьому розділі здійснено ретроспективний аналіз та характеристику сучасного стану конфесійної структури церков Чернівецької області. Загальний обсяг роботи складається зі 62 сторінок друкованого тексту.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження на тему «Історико-географічні особливості конфесійної структури церков Чернівецької області» дозволяє зробити низку висновків, сформованих відповідно до поставлених завдань.

Історичний підхід виявився ключовим для розуміння трансформації конфесійної структури в умовах змін державного управління, зокрема австро-угорського, румунського та радянського періодів. Географічний підхід, у свою чергу, дозволив оцінити роль природно-географічних умов у формуванні релігійної мережі.

Чернівецька область характеризується багатоконфесійністю, що сформувалася внаслідок історичних процесів, пов'язаних із поліетнічним складом населення та геополітичним становищем регіону. Аналіз показав, що основними конфесіями в області є православ'я, католицизм, греко-католицизм, протестантизм та юдаїзм. Формування релігійних громад відбувалося під впливом міграційних процесів, політики Австро-Угорщини щодо релігійної толерантності, румунської асиміляції та радянського переслідування церков. Значну роль відіграли і природно-географічні чинники, такі як гірський рельєф, що сприяв ізоляції окремих громад і збереженню місцевих релігійних традицій.

На сучасному етапі Чернівецька область зберігає статус одного з найбільш релігійно активних регіонів України. Проведений географічний аналіз виявив неоднорідність розподілу конфесійних громад. У сільських районах переважають православні громади, тоді як католики та протестанти здебільшого концентруються у містах. Релігійна карта області має складну мозаїчну структуру, що зумовлено історичними, етнічними та демографічними особливостями. За останні десятиліття спостерігається зростання кількості протестантських громад, що відображає загальні тенденції релігійного відродження в Україні.

Серед ключових проблем варто виділити конфесійні конфлікти, зокрема між православними юрисдикціями, що спричинені переходом парафій до

Православної Церкви України. Невирішеним залишається питання міжконфесійного діалогу, особливо між православними і греко-католиками. Також спостерігаються труднощі із збереженням релігійної спадщини, зокрема храмів, що є пам'ятками архітектури, у контексті обмеженого фінансування та низького рівня співпраці між релігійними громадами та органами влади.

Дослідження підтвердило, що Чернівецька область залишається унікальним прикладом багатоконфесійності в Україні. Порівняно з іншими регіонами, тут спостерігається вищий рівень релігійної толерантності, хоча окремі конфлікти також мають місце. Динаміка розвитку церковної мережі в області відповідає загальноукраїнським тенденціям релігійного відродження, хоча темпи змін тут дещо сповільнені через демографічний спад у сільській місцевості. Важливим аспектом є зростання ролі релігійних організацій у соціальному житті регіону, що включає благодійність, освітні ініціативи та участь у формуванні громадської думки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

кадемічне релігієзнавство /За наук. ред. професора А. Колодного. Київ, 2000. 864 с.

ейдик О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування. Монографія. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2001. 395 с.

асін М. Термінологічні аспекти конституційно-правового регулювання державно-церковних відносин в Україні. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 1. С. 56 – 79

егерський В.В. Втрачені святині. Київ: Техніка, 2004. 176 с.

еографія релігій. *Соціально-економічна географія: підручник для студентів* [онлайн](#). Режим доступу:

ородиський Ю. Я. Класифікація християнського релігії (для потреб суспільно-географічних досліджень). *Географія та туризм*, 2016. С. 168–176.

ністрянський М. С. Етно-політична географія України: проблеми теорії, методології, практики. Львів: Літопис, 2006. 490 с.

ністрянський М. С. Релігійна географія України: проблеми теорії, методології, практики. Львів: Літопис, 2016. 590 с.

ністрянський М.С. Етногеографія України: Навчальний посібник. Видавничий центр ДНУ імені Івана Франка, 2008. 232 с.

орош, М. Релігійні рухи Чернівецької області: мир в розмаїтті. *Історія релігій в Україні: актуальні питання*. 2021. Т. 1, № 3. С. 123–130.

удар Н.П. Релігійність в українському соціумі: детермінізм і характеристика сучасного стану: дис. кандидата соціологічних наук 09.00.11/Дудар Н.П. інститут філософії імені Г.С.Сковороди НАН України. Київ, 2012. 264 с.

удар Н.П. Релігійність в українському соціумі: дис. кандидата

соціологічних наук 09.00.11. інститут філософії імені Г.С.Сковороди НАН України. Київ, 2012. 294 с.

аїка А. Релігійні баталії Буковини: тема року в чернівецькому медійному просторі. *Інститут масової інформації*. 2019. URL: (Дата звернення: 30.11.2024)

ахарчук І. Перцепційно-географічне сприйняття історико-географічних земель та їх населення (на прикладі Чернівецької області) *Веда а перспективи*. 2022. № 1. С. 45–58

овальчук А. С. Формування понятійно-термінологічного апарату релігійного туризму і релігії. *Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини*, 2012. Вип. 29. Ч. 2. С. 86–92.

огатько Ю. Суспільно-географічне дослідження релігійної діяльності та сакральних просторів Чернігівської області. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. 2019. Вип. 152. С. 98–104.

огатько Ю.Л. Загальні особливості сучасної геоконфесійної ситуації в Чернігівській області/Когатько Ю.Л. *Молоді науковці – географічній науці. Матеріали наукової конференції*, Київ: Обрії, 2008. Вип IV. с. 240–242

огатько Ю.Л. Кореляція показників основних факторів впливу на георелігійну ситуацію в Чернігівській області. *Суспільно–географічні проблеми розвитку продуктивних сил України. Матеріали V міжнародної наукової конференції*, Київ, 2010. с. 143–145

огатько Ю.Л. Методи дослідження географії релігій: доцільність використання, систематизація, потенціал картографічного та центрографічного методів. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Географія: Наук. зб.* 2009. Вип. 56. с. 30–36

огатько Ю.Л. Особливості розміщення неправославних релігійних громад в Чернігівській області. *Шевченківська весна 2009. Матеріали наукової конференції*, Київ, 2009. с. 53–54

огатько Ю.Л. Підходи до географічного дослідження релігійної діяльності та використання сакральних просторів. *Економічна та соціальна географія: Наук. Зб.*, 2010. с. 59–64

огатько Ю.Л. Релігійно-просторові процеси в Чернігівській області. *Молоді науковці – географічній науці, Матеріали наукової конференції*, К., 2010. с. 187–190

огатько Ю.Л. Стан релігійного життя на Чернігівщині. Сучасні проблеми природничих наук. Матеріали III Всеукраїнської студентської наукової конференції Ніжин.: Видавництво Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, 2008. с. 101–103

огатько Ю.Л. Сучасні концепції та методи географії релігій. *Регіональні проблеми України: географічний аналіз та пошук шляхів вирішення: Збірник наукових праць*. Херсон, 2009. с. 308–315

огатько Ю.Л. Чинники геоконфесійної ситуації у Чернігівській області/Когатько Ю.Л. *Економічна та соціальна географія: Наук. зб.* 2008. Вип. 58. с. 265–275

остащук І. Географія релігії як суспільно-географічна наука. *Науковий вісник Чернівецького університету: Географія*. 2018. Вип. 789. С. 45–50

остащук І. Територіальна організація релігійно-туристичних об'єктів у Чернівецькій області. Географія і туризм: європейський досвід. Матеріали II міжнародної наукової конференції. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2008. 186 с.

остащук І.І. Релігійний та конфесійний простори, їх спільні та відмінні риси. Українська географія: сучасні виклики. Зб. наукових праць у 3-х т. Київ: Прінт-Сервіс, 2016. Т. II. С. 143-145.

рижанівський О.П., Плохій С.М. Історія церкви та релігійної думки в Україні: Навч. посібник: У 3-х кн. Кн.3: Кінець XVI – середина XIX ст./Крижанівський О.П., Плохій С.М. К.: Либідь, 1994. 336 с.

иман І.І. Трансформації релігійності в умовах полікультурного регіону

(матеріали археографічних експедицій Північним Приазов'ям).
Запоріжжя: АА Тандем, 2011. 360 с.

омачинська І.М. Релігієзнавство: Програма вступного іспиту в
аспірантуру зі спеціальності 031 «Релігієзнавство». Київ: Київський
університет імені Бориса Грінченка, 2018. 17 с.

ельничук Ю. Історико-етнографічне районування України.
Етнографічний вісник. 2003. № 5. С. 23–29.

овикова В. І. Застосування методу картографування при дослідженні
ресурсно-рекреаційного потенціалу Черкаської області. *Часопис
картографії*, 2008. № 13, С. 120–133

лексин Я. Церква та релігійні організації як важлива складова
розбудови громадянського суспільства в незалежній Україні. *Наукові
записки*. 2016. № 27. С. 209–218. URL: [https://ipind.gov.ua/wp-
content/uploads/2018/07/oleksyn_tserkva.pdf](https://ipind.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/oleksyn_tserkva.pdf).

авлов С. В. Географія релігій : навч. посіб. для студентів географічних і
філософ. ф-тів вищ. навч. закл.. Київ : «АртЕк», 1999. 504 с.

авлов С. Суспільно-географічні аспекти дослідження релігійної сфери.
Гілея: науковий вісник. 2013. № 75. С. 356-358.

отапова Л. Релігійно-церковна мережа України: компаративний аналіз.
*Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Соціологія і
політологія*. 2018. Вип. 2(42). С. 45–52.

елігієзнавчий словник / За ред. професорів А.Колодного і Б.Лобовика.
К.: Четверта хвиля, 1996. 392 с.

овенчак І. І. Географія культури: проблеми теорії, методології і
методики дослідження: монографія. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім.
Івана Франка, 2008. 240 с.

уденко Л. Г., Бочковська А. І. Розвиток картографічного напрямку в
Інституті географії НАН України. *Український географічний журнал*.
2018. №1. С. 3–10.

еменюк Л. Суспільно-географічні аспекти розвитку релігійної сфери

Кіровоградської області. *Часопис соціально-економічної географії*. 2018. № 25(1). С. 114–120.

ітова С. В. Особливості етнічного картографування території України. *Часопис картографії*. 2009. Вип. 14. С. 105-111. Режим доступу:

окман В. Релігійно-церковна динаміка в Україні: особливості 2021 року. Національний інститут стратегічних досліджень. 2021. URL: (дата звернення: 29.11.2024)

окман В. Релігійно-церковна динаміка в Україні: особливості 2023 року. *Національний інститут стратегічних досліджень*.

едчишин С. А. Релігійна нейтральність як принцип державної служби в Україні. *Jurnalul Juridic National: teorie și practică*. 2020. № 1 (41). С.

евчук Л. Т. Сакральна географія : навч. посіб. Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 1999. 160 с.

ербак Н. В., Нагаєва С. П. Характеристика рекреаційних районів Черкаської області. Сталий розвиток країни в рамках Європейської інтеграції. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених. 30 листопада 2022 р., м. Житомир, Україна*. 2022, С. 81.

ремчук С. Регіональна специфіка релігійних інституцій українського суспільства. *Соціологічні студії. РОЗДІЛ II. Соціальні реальності в емпіричних дослідженнях*. 2 (9), 2016. С.60 – 66

ремчук С. С. Особливості сучасної конфесійної структури України. Вісник НТУУ "КПІ". Політологія. Соціологія. Право. 2015. №

Rowman and little field publishers, 2007. 442 p.